

2. Περιφερειακή ανάπτυξη και περιφερειακή ανταγωνιστικότητα

Ερ.: Κατά τη διάρκεια των 19 ετών που κυβέρνησε τη χώρα το ΠΑΣΟΚ έγιναν σημαντικές αλλαγές, υπό την επίδραση και της αντίστοιχης Κοινοτικής πολιτικής, στην περιφερειακή οργάνωση και πολιτική της Ελλάδας. Πως νομίζετε ότι θα πορευθεί η χώρα τα επόμενα χρόνια, λαμβανομένου υπόψη και του νέου «Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς» που έχει καταρτίσει η Κυβέρνηση Καραμανλή για την διαχείριση των κονδυλίων του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης κατά την περίοδο 2007-2013;

Απ.: Το ΠΑΣΟΚ, πράγματι από τα πρώτα κι' όλας χρόνια της πολιτείας του, προώθησε την αποκέντρωση του κράτους στις περιφέρειες, τους νομούς και τους δήμους. Η αποκέντρωση των λειτουργιών και των αποφάσεων αποτελεί βασικό στοιχείο της πολιτικής μας, όχι μόνον γιατί φέρνει τον πολίτη πλησιέστερα στις υπηρεσίες του Δημοσίου, καθιστώντας ταυτόχρονα και τον έλεγχό τους ευκολότερο, αλλά και γιατί του προσφέρει περισσότερες ευκαιρίες για πρωτοβουλίες σε τοπικό επίπεδο, του δίνει τη δυνατότητα να πάρει το μέλλον του στα χέρια του. Το κράτος έχει πάψει προ πολλού να είναι ο «από μηχανής θεός» και ο πολίτης χρειάζεται να έχει λυτά τα χέρια του, και κυρίως την πρωτοβουλία και τις ικανότητές του, για να σχεδιάσει και να ακολουθήσει νέες διαδρομές, που δεν μπορεί να αναλάβει η κεντρική διοίκηση αντί γι' αυτόν. Να επισημάνουμε με την ευκαιρία, ότι και οι Κοινοτικές περιφερειακές πολιτικές, διαμορφώθηκαν σε μεγάλο βαθμό χάρις στις πρωτοβουλίες του ΠΑΣΟΚ και του Ανδρέα Παπανδρέου, που πίεσε για τη δημιουργία των ΜΟΠ, τα οποία μετεξελίχθηκαν στην συνέχεια στο ΚΠΣ.

Μετά τις εκλογές του 2004, το ΠΑΣΟΚ ανέλαβε μια σοβαρή μελέτη για την περιφερειακή αναδιάταξη των λειτουργιών του κράτους και των δυνατοτήτων των περιφερειακών διοικήσεων, τα αποτελέσματα της οποίας έχουν περιληφθεί στο Πρόγραμμα που έχει καταθέσει στον ελληνικό λαό. Ελπίζουμε ότι και τα ΜΜΕ θα δώσουν την απαραίτητη δημοσιότητα στις προτάσεις αυτού του Προγράμματος. Ταυτόχρονα, το ΠΑΣΟΚ θα κληρονομήσει από τη ΝΔ, εκλεγόμενο στις 16 του Σεπτεμβρίου, το εγκεκριμένο από την Ε. Επιτροπή Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ) και τα ευρισκόμενα στα τελικά στάδια έγκρισης επιχειρησιακά προγράμματα 2007-2013. Παρ' όλο που τα προγράμματα αυτά συνεχίζουν σε γενικές γραμμές τις πολιτικές που είχε χαράξει το ΠΑΣΟΚ από το 1996 και μετά και τις πολιτικές των διαρθρωτικών ταμείων της Ε. Ένωσης, η νέα Κυβέρνηση οφείλει, χωρίς να καθυστερήσει την έναρξη εφαρμογής τους, να επαναξιολογήσει τις προτεραιότητές τους και τους μηχανισμούς εφαρμογής τους, ώστε να είναι έτοιμη, στην πρώτη τροποποίηση να δώσει το δικό της στίγμα. Και ποιο είναι αυτό το στίγμα; Η ταχεία βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας σε όλα τα επίπεδα: της χώρας συνολικά, των επιμέρους περιφερειών, των δήμων και κάθε μιας επιχείρησης. Κύριος συντελεστής σ' αυτό το εγχείρημα, το ανθρώπινο δυναμικό, η εκπαίδευση και η συνεχής κατάρτιση, η οργάνωση και ο σχεδιασμός. Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας χρειάζεται μεν συγκοινωνιακές, τηλεπικοινωνιακές και ενεργειακές υποδομές, αλλά χρειάζεται και δημιουργικές και εξαγωγικές επιχειρήσεις, πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα διεθνούς κύρους, τεχνολογικές υποδομές στην υπηρεσία των ΜΜΕ, χρειάζεται υψηλής ποιότητας επίπεδο διαβίωσης, που θα είναι ελκυστικό για τα στελέχη και το

κεφάλαιο. Κάθε περιφέρεια, επιλέγοντας τις προτεραιότητές της και αποφασίζοντας για το πρόγραμμά της πρέπει να γνωρίζει με ποιους ανταγωνίζεται η ίδια και οι επιχειρήσεις της και σε ποια σημεία μπορεί να γίνει και να παραμείνει καλλίτερη από τους ανταγωνιστές της μέσα στην Ευρώπη, τα Βαλκάνια, τη Μεσόγειο και τον κόσμο. Και τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα δεν είναι πλέον μόνον αυτά που βρίσκουμε στη φύση, ορυκτά, εύφορα εδάφη, ηλιόλουστες αμώδεις παραλίες και αίθριος ουρανός. Το ανταγωνιστικό της πλεονέκτημα πρέπει πλέον κάθε περιφέρεια να το «κτίσει» στο ανθρώπινο δυναμικό της, αυτό που διαθέτει και αυτό που μπορεί να προσελκύσει. Για παράδειγμα αναφέρω, ότι δεν θεωρώ ότι η αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος είναι άμεσα συνυφασμένη με την εγκατάσταση μεγάλων και πολυτελών τουριστικών συγκροτημάτων. Και τα «ενοικιαζόμενα δωμάτια» έχουν μέλλον εφ' όσον αξιοποιούν τις πιο σύγχρονες γνώσεις για να προσφέρουν τοπικά διαφοροποιημένες υπηρεσίες σχεδιασμένες με βάση τις γνωστές και τις λανθάνουσες ανάγκες των πελατών.

Η περιφερειακή πολιτική του ΠΑΣΟΚ λοιπόν βασίζεται στο ανθρώπινο δυναμικό, τις γνώσεις, τις δεξιότητες και τις συμπεριφορές του, και υπό αυτό το πρίσμα χρειάζεται να επαναξιολογηθούν τα επιχειρησιακά προγράμματα που κατάρτισε η ΝΔ.

Ερ.: Πως κινείται η πορεία των διαφόρων ελληνικών περιφερειών προς την σύγκλιση. Υπάρχουν διαφοροποιήσεις στα επιτεύγματα και τους στόχους;

Απ.: Καθώς δημοσιεύονται τα πιο πρόσφατα στοιχεία από τη στατιστική υπηρεσία της Ε. Ένωσης, διαπιστώνουμε ότι η οικονομική σύγκλιση που ξεκίνησε πριν 20 περίπου χρόνια κινείται σε θετική τροχιά, δικαιώνοντας τις επιλογές των δεκαετιών του 1970 και του 1980. Ήδη ορισμένες από τις ελληνικές περιφέρειες έχουν υπερβεί το όριο που δικαιολογεί τη χρηματοδότησή τους από το Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και εισήλθαν σε μεταβατική περίοδο για τον απογαλακτισμό τους από τις ενισχύσεις αυτές. Ο κύκλος της σύγκλισης αρχίζει να κλίνει και οι έλληνες θα μπορούν να αισθάνονται πολύ ικανοποιημένοι γι' αυτό. Το κατά κεφαλή ΑΕΠ της Ελλάδας έφτασε το 2005 το 84% του μέσου όρου της ΕΕ-25, από 71% που ήταν το 1997, και προβλέπεται να περάσει το 91% το 2008.

Και οι 13 περιφέρειες της χώρας επωφελήθηκαν από την ανάπτυξη αυτή, η κάθε μια ανάλογα με το σημείο εκκίνησής της και πολλές άλλες παραμέτρους. Τις μεγαλύτερες αυξήσεις του κατά κεφαλή περιφερειακού ΑΕΠ μεταξύ 2000 και 2004 πέτυχαν η Θεσσαλία και η Αττική, τις μικρότερες η Στερεά, η Πελοπόννησος και η Δυτική Ελλάδα. Το περιφερειακό κατά κεφαλή ΑΕΠ της Αττικής εκτιμάται ότι έφτασε το 2004 στο 112,7% του μέσου όρου της ΕΕ-25, ακολουθούμενο από του Νότιου Αιγαίου (102%), της Στερεάς (86%) και της Κρήτης (81%). Η σχέση της πλουσιότερης προς την πτωχότερη περιφέρεια της Ελλάδας ήταν το 2004 2,1:1, ένας λόγος που βρίσκεται εντός των ορίων των ευρωπαϊκών πρακτικών. Ο αντίστοιχος λόγος στην Ιταλία είναι 2,1 επίσης, στη Γαλλία 2,0, στη Γερμανία 2,6, στη Σουηδία 1,4, και στο Ενωμένο Βασίλειο 3,6.

Ειδικότερα ήθελα να θέσω το ζήτημα της ανταγωνιστικότητας της Αθήνας και του Πειραιά, και της ευρύτερης περιοχής που εντάσσεται στο τρίγωνο Λαύριο-

3. Παιδεία –διαρκής επιμόρφωση

Ερ.: Η παιδεία υπήρξε πάντοτε μια από τις βασικές προτεραιότητες του ΠΑΣΟΚ, αλλά και της ΝΔ. Πως είναι δυνατόν επί τόσες δεκαετίες τα δυο κόμματα να μην καταφέρνουν να δημιουργήσουν ένα δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα με διεθνή αναγνώριση και να αντιμετωπίζουν τη συνεχή και πολλές φορές μαχητική αμφισβήτηση για τη χαμηλή χρηματοδότηση, την αμφίβολη ποιότητα, την έλλειψη σύνδεσης με τις ανάγκες της κοινωνίας και της οικονομίας και για τόσα άλλα προβλήματα που αναδύονται καθημερινά στα σχολεία, τα πανεπιστήμια, τις επαγγελματικές σχολές;

Απ.: Δεν νομίζω ότι είναι ορθό να μηδενίζουμε τα μέχρι σήμερα επιτεύγματα, όπως η άνοδος της δαπάνης για εκπαίδευση από το 1993 στο 2003 από το 2,66% στο 4,23% του ΑΕΠ (σε σύγκριση με το 5,22% του μέσου Κοινοτικού όρου των 25), τη ραγδαία αύξηση των σπουδαστών και των λειτουργών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, τη δημιουργία νέων ΑΕΙ και ΤΕΙ σε όλη την Επικράτεια, τη θεσμοθέτηση της διαρκούς επιμόρφωσης των διδασκόντων και της αξιολόγησης κτλ.

Η Ελλάδα έχει πετύχει σημαντικότερα ποσοστά συμμετοχής στην λυκειακή εκπαίδευση: βρίσκεται σε πολύ καλλίτερη θέση στο σύνολο του ενεργού πληθυσμού, σε σχέση με τις άλλες μεσογειακές χώρες της ΕΕ15, και πολύ κοντά στη Σουηδία για τον πληθυσμό των 20-24 ετών. Ταυτόχρονα, η Ελλάδα έχει τα μεγαλύτερα ποσοστά σπουδαστών που σπουδάζουν εκτός Ελλάδας και ξένων που σπουδάζουν στην Ελλάδα (κυρίως Κύπριοι και Παλαιστίνιοι). Έχει επίσης πετύχει μέσο μέγεθος τάξης μικρότερο από τον μέσον όρο των χωρών του ΟΟΣΑ, καθώς και αναλογία μαθητών προς διδάσκοντες. Με εξαίρεση την τριτοβάθμια εκπαίδευση, οι ελληνικοί δείκτες είναι κοντά στους καλλίτερους των χωρών του ΟΟΣΑ.

Όμως η εκπαίδευση στην Ελλάδα παραμένει ακόμη εγκλωβισμένη σ' ένα εσωστρεφές μοντέλο, στο οποίο ένα μεγάλο μέρος αφιερώνεται στην παραγωγή στελεχών για την ίδια την εκπαίδευση. Σημαντικά ποσοστά αποφοίτων θετικών και ανθρωπιστικών σπουδών προσδοκούν σε μια εξαρτημένη απασχόληση στη πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ενώ και ένας πολύ σημαντικός αριθμός διδασκόντων των ελληνικών πανεπιστημίων ανακυκλώνεται στα ίδια τα ιδρύματα απ' όπου αποφοιτά. Από το υπόλοιπο δε, είναι πολλοί εκείνοι που προσβλέπουν για μια θέση στη δημόσια διοίκηση. Αλλά τόσο η δημόσια διοίκηση όσο και οι επιχειρήσεις ως εργοδότες, κατά συνέπεια εκφράζοντας τη ζήτηση για τα «προϊόντα» του εκπαιδευτικού συστήματος, ελάχιστα έχουν συμβάλει στη διαμόρφωση της ποιότητας αυτών των προϊόντων. Η έκφραση της «ζήτησης», μέσω της πολιτικής του ανθρώπινου δυναμικού είναι σχεδόν ανύπαρκτη. Η εφαρμογή πολιτικών ανθρώπινου δυναμικού και η συνεχής προσπάθεια αναβάθμισης των απασχολούμενων στο δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα μπορεί να αλλάξει μακροχρόνια τη φυσιογνωμία της εκπαίδευσης.

Η εκπαίδευση επίσης εγκλωβίστηκε στην κοινωνική ανάγκη για αμεροληψία κατά το πέρασμα από τη δευτεροβάθμια στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, αμεροληψία που διασφαλίστηκε με τον πιο απλοϊκό τρόπο: την εξέταση πάνω σε αποστηθιζόμενα κείμενα και τον εξοβελισμό κάθε διαφορετικής προσέγγισης και κριτικής ή πρωτότυπης σκέψης. Και μπορεί να εξασφαλίζεται με τον τρόπο αυτό

η τυπική γνώση, καταστρέφεται όμως η δεξιότητα των νέων πολιτών να λύνουν καινούργια προβλήματα, να αντιμετωπίζουν πρωτοφανείς καταστάσεις, να δημιουργούν γεγονότα και εξέλιξη.

Ο αναπροσανατολισμός των προσδοκιών των μαθητών και των φοιτητών αναδεικνύεται σήμερα ως μείζον ζήτημα για το δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα, ένα ζήτημα που έχει πολλές πτυχές που αφορούν τόσο τις αξίες που μεταδίδουν η οικογένεια, οι εκπαιδευτικοί και τα ΜΜΕ, όσο και τις προοπτικές που βρίσκει ένας νέος στην ανοιχτή αγορά εργασίας. Η αναβάθμιση της πρωτοβουλίας, της δημιουργικότητας, της επιχειρηματικότητας και της ικανότητας στην επίλυση προβλημάτων αποτελεί εξίσου σημαντική πρόκληση για την εκπαιδευτική μας πολιτική με την αύξηση των δημόσιων δαπανών για την εκπαίδευση. Η ελληνική εκπαίδευση πρέπει να ξεφύγει από τον φαύλο κύκλο των αλληπάλληλων μεταρρυθμίσεων που μερικές φορές αναιρούνται και που συνήθως επικεντρώνονται στα επουσιώδη.

Τι έκανε η Κυβέρνηση της ΝΔ στα 4 τελευταία χρόνια που «διακυβέρνησε» τη χώρα; Κατέλαβε τις διευθυντικές θέσεις στο εκπαιδευτικό σύστημα με στελέχη του κομματικού μηχανισμού. Και καλλιέργησε τις συγκρούσεις. Συγκρούσεις για το αν θα δοθεί η συνταγματική δυνατότητα να λειτουργήσουν μη κρατικά πανεπιστήμια, συγκρούσεις για μια σειρά από ρυθμίσεις, μεταξύ των οποίων και για την αξιολόγηση των ΑΕΙ, που εκδηλώθηκαν ακόμη και με τους πιο ακραίους τρόπους, όπως ο εντοχισμός καθηγητών μέσα στα γραφεία τους από «επαναστατημένους» φοιτητές.

Ερ.: Υποθέτουμε ότι αυτές οι πρωτοβουλίες της Κυβέρνησης αναλήφθηκαν για να αναβαθμιστεί ποιοτικά η εκπαίδευση!

Απ.: Τι σημαίνει ποιότητα στην ελληνική εκπαίδευση; Η χώρα χρειάζεται, για να μεγιστοποιήσει την μεταφορά γνώσης από τους κυριότερους παραγωγούς, να δώσει έμφαση στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Ποια είναι η ποιότητα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και η ικανότητά της να προετοιμάζει τους νέους να ενταχθούν στην κοινωνία και την οικονομία της γνώσης; Τα αποτελέσματα των ελέγχων του ΟΟΣΑ (Pisa) δεν είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικά. Τοποθετούν τις επιδόσεις των ελλήνων μαθητών στα μαθηματικά, τις φυσικές επιστήμες και τη γλώσσα πολύ χαμηλά σε σχέση με τους μαθητές των άλλων χωρών. Εξάλλου και το γεγονός ότι οι μαθητές για να ικανοποιήσουν τις απαιτήσεις των πανελληνίων εξετάσεων χρειάζεται να υποβληθούν στη συμπληρωματική παιδεία των φροντιστηρίων δείχνει την ανεπάρκεια του σχολείου. Τίθεται και εδώ θέμα καταλληλότητας των διαδικασιών εκπαίδευσης και επάρκειας των εκπαιδευτών.

Όσον αφορά στις διαδικασίες εκπαίδευσης, έχουν προ πολλού επισημανθεί οι αδυναμίες των μοναδικών βιβλίων και της ομοιομορφίας ανά τη χώρα, της αποστήθισης μιας στείας ύλης, της αποθάρρυνσης της πρωτοβουλίας και της επιχειρηματικότητας. Για τους εκπαιδευτικούς, μετά από πολλές δεκαετίες, εισήχθησαν από το ΠΑΣΟΚ η αξιολόγηση και η διαρκής επιμόρφωση. Όμως αυτές οι διαδικασίες ακόμη δεν έχουν εδραιωθεί και χρειάζεται ιδιαίτερη προσπάθεια τόσο για τη γενίκευση και την ποιοτική αναβάθμιση της διαρκούς επιμόρφωσης όσο και για τη συστηματοποίηση της αξιολόγησης σε ατομικό και σχολικό επίπεδο. Η επιτυχία των αποφοίτων στην επαγγελματική ή και

ακαδημαϊκή τους σταδιοδρομία πρέπει να είναι ένα στοιχείο που θα γίνεται γνωστό κάθε χρόνο στους υπεύθυνους του σχολείου και της τοπικής κοινωνίας όπου είναι ενταγμένο.

Ερ.: Μόνον η δευτεροβάθμια εκπαίδευση ενδιαφέρει την εκπαιδευτική πολιτική;

Απ.: Φυσικά και όχι. Ενδιαφέρουν όλα τα επίπεδα, και κυρίως η τριτοβάθμια και η συνεχιζόμενη. Η συνεχιζόμενη εκπαίδευση παίζει μείζονα ρόλο πλέον στη μεταφορά και τη διάδοση της σύγχρονης γνώσης. Αλλά, για να συμμετέχει ενεργά και στην παγκόσμια παραγωγή γνώσης, χρειάζεται η Ελλάδα να δώσει προτεραιότητα στην πανεπιστημιακή εκπαίδευση.

Στην Ελλάδα διακηρύσσουμε ότι θα προωθήσουμε την οικονομία της γνώσης, αλλά δεν έχουμε ακόμη συνειδητοποιήσει ότι για να πραγματοποιηθεί κάτι τέτοιο χρειάζεται έμφαση στην έρευνα, έχοντας βέβαια διασφαλίσει την ομαλή λειτουργία των μηχανισμών διάδοσης και αξιοποίησης της γνώσης. Η διαπίστωση αυτή μεταφράζεται σε διπλή προσπάθεια σε όλα τα επίπεδα. Τα μεν πανεπιστήμια, αφού αποκτήσουν την περιπόθητη αυτοτέλεια και αποδεχτούν την απαραίτητη κοινωνική λογοδοσία, οφείλουν να ανταγωνιστούν τα ομοειδή ιδρύματα στην Ευρώπη και στον κόσμο. Από τα ίδια τα ιδρύματα, ή έστω μερικά απ' αυτά, περιμένουμε να θέσουν ως στόχο να βρεθούν ανάμεσα στα 100 καλλίτερα του κόσμου μέχρι το 2015. Αυτό θα σημαίνει ικανότητα προσέλκυσης των καλλίτερων ερευνητών και καθηγητών και των καλλίτερων φοιτητών. Σημαίνει άντληση κονδυλίων για έρευνα από πλειάδα δημόσιων, επιχειρηματικών και διεθνών πηγών. Σημαίνει επίσης θετικά αποτελέσματα τόσο στην επαγγελματική σταδιοδρομία των αποφοίτων όσο και στην ακαδημαϊκή και οικονομική αξιοποίηση της ερευνητικής παραγωγής. Τα αποτελέσματα αυτά αποτελούν το καλλίτερο επίχειρημα των ιδρυμάτων για την προσέλκυση αξιόλογων καθηγητών και φοιτητών.

Είναι σε θέση σήμερα τα ελληνικά πανεπιστήμια να προσελκύσουν τους καλλίτερους καθηγητές και ερευνητές; Τις τελευταίες δεκαετίες, οι καθηγητές των ελληνικών ΑΕΙ προέρχονταν από ευρωπαϊκά και αμερικανικά πανεπιστήμια και ερχόμενοι στην Ελλάδα εμπλούτισαν την ακαδημαϊκή κοινότητα με τις διεθνείς τους εμπειρίες. Τα τελευταία χρόνια, που έχει αυξηθεί η χρηματοδότηση της έρευνας στην Ελλάδα, πολλοί διδάκτορες διορίζονται σε θέσεις καθηγητικές στο ίδιο ίδρυμα όπου εκπαιδεύτηκαν, με αποτέλεσμα να ενισχύονται τα κλειστά κυκλώματα και να συρρικνώνονται οι διεθνείς προσπάθειες της ακαδημαϊκής κοινότητας. Τα αμερικανικά και τώρα πλέον και τα περισσότερα ιαπωνικά και ευρωπαϊκά ιδρύματα έχουν ιδιαίτερες στρατηγικές για να προσελκύσουν υψηλού επιπέδου καθηγητές και ερευνητές, ανεξαρτήτως εθνικότητας. Για να μπορέσουν να ανταγωνιστούν τα ελληνικά ιδρύματα στον στίβο αυτό, πρέπει να τους δώσουμε τη θεσμική και οικονομική δυνατότητα να αναζητήσουν το καταλληλότερο ανθρώπινο δυναμικό.

4. Έρευνα – οικονομία της γνώσης

Ερ.: Η Ευρωπαϊκή Ένωση, προκειμένου να αντιμετωπίσει μακροχρόνια τον εντεινόμενο ανταγωνισμό από τις ΗΠΑ και την Ιαπωνία και τις ανερχόμενες Κίνα και Ινδία, θέσπισε τη λεγόμενη Στρατηγική της Λισσαβόνας το 2000. Ένα από τα συστατικά στοιχεία αυτής της στρατηγικής είναι η ανάπτυξη της οικονομίας της γνώσης και ως βασικό εργαλείο χρησιμοποιείται η αύξηση της ερευνητικής δραστηριότητας, προϋποθέτοντας ότι τα αποτελέσματα της έρευνας διοχετεύονται στην οικονομική και την κοινωνική ανάπτυξη. Ο ποσοτικός στόχος της Ε. Ένωσης ήταν το 2001 να φτάσει το 2010 η δαπάνη για έρευνα το 3% του ΑΕΠ, ξεπερνώντας έτσι τις ΗΠΑ. Η Ελλάδα, ξεκινώντας από ένα ισχνό 0,6%, υιοθέτησε το 2003 για το 2010 το 1,5%, στόχο που επανέλαβε και η Κυβέρνηση της ΝΔ. Τίποτα όμως δεν φαίνεται να κινείται προς το στόχο! Οι δείκτες παραμένουν κολλημένοι σχεδόν στο σημείο εκκίνησης. Τι ακριβώς συμβαίνει;

Απ.: Είναι γεγονός ότι οι ηγέτες των ευρωπαϊκών κρατών και η Ε. Επιτροπή συναποφάσισαν ότι η μόνη προσέγγιση για τη διασφάλιση της ευρωπαϊκής ανταγωνιστικότητας είναι η ανάπτυξη της οικονομίας της γνώσης, με οικολογικά και κοινωνικά βιώσιμες διαδικασίες, και ότι η αύξηση των ερευνητικών δαπανών είναι βασικός παράγοντας υποστήριξης αυτής της προσπάθειας.

Όπως είναι γεγονός ότι η εφαρμογή αυτής της απόφασης δεν αποτελεί αντικείμενο μόνον των δημόσιων οργανισμών, αλλά κυρίως των επιχειρήσεων. Για να διασφαλιστεί και η διάδοση και η αξιοποίηση των νέων γνώσεων αποφασίστηκε ταυτόχρονα ότι η συμμετοχή των επιχειρήσεων θα πρέπει να ανέβει στο 67% της χρηματοδότησης της έρευνας (από 56%). Αυτό που μπορούν να κάνουν οι κυβερνήσεις για να πετύχουν τον συγκεκριμένο στόχο είναι να δώσουν διαφόρων ειδών κίνητρα στις επιχειρήσεις και βεβαίως να διαμορφώσουν θετικό θεσμικό περιβάλλον και νοοτροπίες, ώστε να αναπροσανατολιστούν οι στρατηγικές των επιχειρήσεων και των ερευνητών.

Αυτά τα μέτρα έχουν αργούς ρυθμούς απόδοσης και το 2010 αποδείχθηκε πολύ κοντινός ορίζοντας για την προσαρμογή εργοδοτών, εργαζομένων και δημοσίου. Όμως ήδη διαπιστώνουμε τεχνολογικές προόδους της Ευρώπης, που τη θέτουν στην πρωτοπορία σε αρκετούς οικονομικούς κλάδους, και ελπίζουμε ότι αυτή η τάση θα συνεχιστεί.

Ερ.: Και στην Ελλάδα τι γίνεται;

Απ.: Όσον αφορά στην Ελλάδα, το πρόβλημα είναι ακόμη πιο σύνθετο, γιατί ξεκινάμε από πολύ χαμηλότερο επίπεδο και από μια αντίληψη ότι την τεχνολογία, όταν την χρειαζόμαστε, την αγοράζουμε. Η χώρα αναπτύσσεται επί δεκαετίες με βάση τους φυσικούς πόρους (π.χ. ορυκτά, «λαϊκός» τουρισμός), τις υποδομές (συγκοινωνιακές, ενεργειακές, εγγειοβελτιωτικές, κατοικία κ.ά.) και με εισαγόμενη τεχνολογία. Η σύνδεση μάλιστα πολλών οικολογικών προβλημάτων με τις νέες τεχνολογίες έχει δημιουργήσει και μια τεχνοφοβική συνείδηση στους πολίτες.

Είναι αυτό το μοντέλο ανάπτυξης βιώσιμο στο μέλλον; Ο αναπτυσσόμενος ανταγωνισμός από γειτονικές και μακρινές χώρες με ανάλογους φυσικούς πόρους και υποδομές και με χαμηλότερο κόστος συντελεστών παραγωγής μας λέει ότι όχι. Η χώρα πρέπει να ανοίξει νέους δρόμους, εντασσόμενη πλήρως στην ευρωπαϊκή στρατηγική, γι' αυτό και υιοθετήσαμε το 1,5% για την έρευνα, ως

πρώτο σκαλοπάτι προς την οικονομία και την κοινωνία της γνώσης, στο οποίο οι επιχειρήσεις θα συνεισφέρουν κατά 40% (από 30% περίπου το 2000).

Η Κυβέρνηση της ΝΔ κράτησε τον ίδιο στόχο, χωρίς όμως να κάνει τίποτε το ιδιαίτερο για την επίτευξή του. Συνέχισε την εφαρμογή των προγραμμάτων που είχαν σχεδιαστεί το 2000-2001, σχεδίασε στο ίδιο πνεύμα ένα νέο πρόγραμμα για την περίοδο 2007-2013, με διπλασιασμό των κονδυλίων για την έρευνα και την καινοτομία, κρατώντας τες όμως απομονωμένες από τις υπόλοιπες παραγωγικές δραστηριότητες και τις δημόσιες και κοινωνικές υπηρεσίες. Χαρακτηριστικό της «αποφασιστικότητάς» της υπήρξε η πομπώδης εξαγγελία σχεδίου νόμου για την έρευνα από το καλοκαίρι του 2004 που εισήχθη στη Βουλή προς ψήφιση τον Αύγουστο 2007 και φυσικά έμεινε στη μέση της διαδικασίας. Κεντρικό στοιχείο του αρχικού σχεδίου ήταν η πρόβλεψη ετήσιας χρηματοδότησης της «βασικής» έρευνας με προκαθορισμένο κονδύλι του κρατικού προϋπολογισμού που αφαιρέθηκε στο τελικό σχέδιο από το αρμόδιο υπουργείο. Έτσι, το 0,6% όχι μόνον δεν αυξάνεται, αλλά με την σχεδιαζόμενη στατιστική «αναβάθμιση» του ΑΕΠ κατά 25%, θα κατέβη υπό το 0,5%! Η μεγέθυνση της εθνικής οικονομίας χάρις σε δραστηριότητες χαμηλής έντασης γνώσης αποτελεί ίσως τον κυριότερο ανασταλτικό παράγοντα για την αλλαγή στον τομέα αυτόν.

Όπως καθένας καταλαβαίνει, η μετάβαση της Ελλάδας στην οικονομία της γνώσης, με προσδοκώμενη συνέπεια την ουσιαστική αναβάθμιση της ανταγωνιστικότητάς της, είναι ένα σύνθετο σχέδιο, πολύ πιο περίπλοκο και μακροχρόνιο από την ανάληψη και τέλεση των Ολυμπιακών Αγώνων στην Αθήνα ή την ένταξη στο ευρωπαϊκό νομισματικό σύστημα. Προϋποθέτει μακρόπνοη στρατηγική για το ανθρώπινο δυναμικό, την επιχειρηματικότητα και τα επιχειρηματικά δίκτυα, την κεντρική και την τοπική δημόσια διοίκηση, τις επενδύσεις, τις δημόσιες προμήθειες, και για μια σειρά άλλων τομέων πολιτικής. Προϋποθέτει επίσης κινητοποίηση όλων των τομέων δημόσιας πολιτικής, αξιοκρατία σε όλα τα επίπεδα, συνεχή τεχνική και πολιτική αξιολόγηση και συμμετοχικές διαδικασίες για να υπάρχει συνέχεια στις λαμβανόμενες αποφάσεις.

Ερ.: Υπάρχουν παραδείγματα από άλλες χώρες απ' όπου θα μπορούσε η Ελλάδα να αντλήσει ιδέες;

Απ.: Δεν θα πάω στις μακρινές ασιατικές χώρες που χαρακτηρίστηκαν ως τίγρεις: η Κορέα, η Ταϊβάν, η Σιγκαπούρη, η Κίνα κι η Ινδία έχουν διαφορετικές κοινωνικές και πολιτικές δομές από την Ελλάδα. Οι σκανδιναβικές χώρες μας δίνουν ενδιαφέροντα υποδείγματα οργάνωσης για την επίτευξη αυτών των στόχων. Οι χώρες αυτές όμως διαθέτουν και χαρακτηριστικά, όπως το υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο, ο συντονιστικός ρόλος των λίγων μεγάλων επιχειρήσεων στην τεχνολογία, η κοινωνική συνοχή, που πρέπει παράλληλα να αναπτυχθούν στην Ελλάδα και που καθιστούν το εγχείρημα απαιτητικότερο. Οι έλληνες έχουμε συνηθίσει να ψάχνουμε για άμεσες λύσεις των προβλημάτων, με το ελάχιστο δυνατό κόστος και το μέγιστο ατομικό όφελος. Η μετάβαση στην οικονομία της γνώσης θα απαιτήσει πολλές αλλαγές σε κατεστημένες αντιλήψεις και συνήθειες, που αντιμετωπίζονται μόνο με εμπνευσμένη ηγεσία και συλλογική θέληση.

Το Πρόγραμμα του ΠΑΣΟΚ έχει διαθέσει την πρώτη του ενότητα για την κοινωνία και την οικονομία της γνώσης. Αναγνωρίζει την ανάγκη να διατεθεί το 5% του

ΑΕΠ για την παιδεία και το 1,5% για την επιστημονική και τεχνολογική έρευνα, με ουσιαστική συμμετοχή των επιχειρήσεων στις δαπάνες για την έρευνα και τη δια βίου κατάρτιση. Δίνει έμφαση στην ανάπτυξη της δημιουργικότητας, της διαπολιτισμικότητας και της ποιότητας στην υποχρεωτική εκπαίδευση, ώστε να τεθούν γερά θεμέλια για τη συμμετοχή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και στην έρευνα. Προωθεί ένα πανεπιστήμιο ανοιχτό, ποιοτικό και ανταποδοτικό στην κοινωνία, εξωστρεφές και ανταγωνιστικό στον ευρωπαϊκό και τον παγκόσμιο χώρο. Υποστηρίζει τη γενικευμένη διαρκή επιμόρφωση για τον πολίτη και τους εργαζόμενους, με συστράτευση σ' αυτό το στόχο όλων των επαγγελματικών και εκπαιδευτικών οργανισμών. Προτείνει τη χάραξη μιας στρατηγικής για την καινοτομία και την έρευνα που θα δώσει στην οικονομία διεξόδους σε νέες αγορές, που είναι απλησίαστες ως σήμερα λόγω της υψηλής έντασης γνώσεων που ενσωματώνονται στα παραγόμενα προϊόντα και ιδίως στις υπηρεσίες.

6. Η καθημερινότητα

Ερ.: Γίνεται συχνά συζήτηση για την «καθημερινότητα», τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν καθημερινά οι πολίτες στις σχέσεις τους με το «κράτος», τις δημόσιες υπηρεσίες, τα νοσοκομεία, τα σχολεία, τις συγκοινωνίες, την εφορία, την πολεοδομία, την αστυνομία, την εφαρμογή των πολλαπλών και μερικές φορές αλληλο-αναιρουμένων νόμων και διατάξεων, τις επικαλυπτόμενες αρμοδιότητες υπηρεσιών, την αποτελεσματικότητα των διαδικασιών και των εντεταλμένων υπαλλήλων, τη διαφθορά, το «γρηγορόσημο» και άλλα δείγματα ενός «πολιτισμού» για τον οποίο όχι μόνον δεν είμαστε υπερήφανοι, αλλά πρέπει τάχιστα να απαλλαγούμε. Εσείς είχατε θέσει στις προτεραιότητές σας την βελτίωση της καθημερινότητας. Πως βλέπετε να εξελίσσεται η κατάσταση;

Απ.: Οι έλληνες πολίτες εμφανίζονται συνήθως ιδιαίτερα δυσαρεστημένοι με την ποιότητα των υπηρεσιών του Δημοσίου και των κοινωφελών οργανισμών. Το φαινόμενο δεν είναι αποκλειστικά ελληνικό και έχει ιστορικές ρίζες. Το συναντάμε σε συγκεντρωτικά κράτη, όπως ήταν το γαλλικό μέχρι πριν λίγες δεκαετίες, και γενικότερα σε κράτη όπου η διοίκηση παρέμεινε στο μοντέλο οργάνωσης του 19^{ου} αιώνα και λειτούργησε στο περιθώριο της κοινωνίας, όπως το ιταλικό. Με τα συσσωρευμένα προβλήματα στελέχωσης και οργάνωσης της δημόσιας διοίκησης και την επικράτηση της αναξιοκρατίας για πολλές δεκαετίες, το παράδοξο θα ήταν να συμβαίνει το αντίθετο.

Όλες οι κυβερνήσεις του ΠΑΣΟΚ έκαναν μεγάλα βήματα για να συμφιλιώσουν το κράτος με τον πολίτη και να αναδείξουν το κοινωνικό ρόλο των υπηρεσιών του δημοσίου. Με πρώτο απ' όλα την επαναφορά του στρατού και των σωμάτων ασφαλείας στους ρόλους για τους οποίους λειτουργούν σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες. Βασικό στοιχείο της πολιτικής του ΠΑΣΟΚ υπήρξε η αποκέντρωση και η γεωγραφική προσέγγιση των υπηρεσιών προς τους πολίτες. Η ραγδαία ανάπτυξη των συγκοινωνιακών υποδομών συνέβαλε στη μείωση των αποστάσεων.

Πολλά ζητήματα, ίσως τα περισσότερα, που αφορούν την καθημερινότητα του πολίτη εξαρτώνται πλέον από τις αποφάσεις σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο. Βασικό επίσης στοιχείο της πολιτικής αποτέλεσε η πρόσληψη και προαγωγή προσωπικού με βάση αξιολογικά κριτήρια, ώστε να υποκατασταθούν οι παραδοσιακές δεσμεύσεις προς συγγενικά πρόσωπα ή κομματικούς μηχανισμούς, που οδηγούν σε απαράδεκτες υπαλληλικές συμπεριφορές, από τις υπεύθυνες υπηρεσιακές ιεραρχίες. Και παράλληλα, στηρίχθηκε η επιμόρφωση του προσωπικού, ώστε να μπορεί το στελεχιακό δυναμικό να δίνει έγκαιρα έγκυρες λύσεις στα προβλήματα των πολιτών και των κοινωνικών ομάδων. Παρατηρήθηκε βέβαια ότι πολλές συμπεριφορές που εκδηλώνονταν στο παρελθόν σε κεντρικές υπηρεσίες εκδηλώνονται τώρα στο τοπικό επίπεδο. Και τούτο γιατί δεν λειτουργεί ακόμη ούτε η διοικητική αξιολόγηση, ούτε η κοινωνική λογοδοσία, με ένα σύστημα ανταμοιβών και κυρώσεων.

Όλα αυτά ήρθε βέβαια η λαίλαπα της επανίδρυσης του κράτους από τη ΝΔ και τα σάρωσε. Επαναβεβαίωσε στον απλό πολίτη ότι το σημαντικότερο κριτήριο για την απασχόληση σε δημόσιες υπηρεσίες ή οργανισμούς είναι η σύνδεση με πολιτικά πρόσωπα ή και κομματικούς μηχανισμούς.

Η επαναφορά των λειτουργιών του Δημοσίου στην κατάσταση του 2004 δεν θα είναι απλή υπόθεση. Κι ακόμα πιο δύσκολο θα είναι να επανέλθει η εμπιστοσύνη των πολιτών σε ένα ανεκτό επίπεδο. Όμως δεν υπάρχει εναλλακτικός δρόμος για την βελτίωση της ποιότητας της ζωής των πολιτών και ταυτόχρονα για την θεμελίωση της ανταγωνιστικότητας των τοπικών οικονομιών, από την δημιουργία σύγχρονων και αποκεντρωμένων δημόσιων και κοινωφελών υπηρεσιών.

θέλει να αποφύγει τα μεγάλα θέματα γιατί δεν έκανε όσα είχε πει και γιατί τα αποτελέσματα της πολιτικής της ήταν απογοητευτικά. Η αντιπολίτευση πρέπει να επιμένει σ' αυτά. Οι πυρκαϊές είναι ένα σύμπτωμα. Χρειάζεται να αναδειχθούν οι ευρύτερες αιτίες του.

Ερ.: Η περιφερειακή ανάπτυξη παραμένει ένα ζητούμενο. Πως θα μπορούσαμε να την ενισχύσουμε με τρόπους πιο αποτελεσματικούς.

-181-

Απ.: Και οι 13 χώρες της περιφέρειας επωφελήθηκαν από τα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης και βελτίωσαν το επίπεδό τους. Ο ισχυρισμός του κ. Καραμανλή, ότι αυτός δήθεν κατηύθυνε το 80% των πόρων στην περιφέρεια είναι αναληθής. Αυτή η πολιτική εφαρμόσθηκε από το ΠΑΣΟΚ ήδη πολλά χρόνια πριν, ήταν γνωστή, είχε ανακοινωθεί και συζητηθεί δημόσια. Ευρωπαϊκές πόλεις μεγάλου και μεσαίου μεγέθους, με βιομηχανική και ακαδημαϊκή παράδοση αποτελούν χώρους όπου αναπτύσσονται ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα χάρις στην εκμετάλλευση της νέας γνώσης, την εισαγωγή και τη διάχυση των καινοτομιών. Αυτό είναι ένδειξη για το τι πρέπει να γίνει. Να επικεντρώσουμε την προσπάθειά μας σε ορισμένες περιοχές παράδειγμα αποτελούν η Θεσσαλονίκη, το Ηράκλειο και η Πάτρα. Σ' αυτές να δημιουργήσουμε υποδομές. Ιδίως με ανάπτυξη της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που θα στηρίξουν τη μεταποίηση υψηλής τεχνολογίας και θα αποτελέσουν πόλο έλξης επενδυτικών κεφαλαίων και υψηλού επιπέδου στελεχών. Η Ούπσαλα της Σουηδίας παρά το κλείσιμο των μη ανταγωνιστικών βιομηχανιών της περιοχής γνώρισε μια νέα περίοδο ανάπτυξης χάρη στις επιχειρήσεις φαρμακευτικής έρευνας που στηρίχθηκαν στο Πανεπιστήμιο.